

Dažbine-pojam i obilježja

-- Dažbine su bespovratna obavezna davanja koja država ustanovljava zakonom, uvodi i naplaćuje na osnovu fiskalnog suvereniteta radi formiranja opšte mase sredstva za zadovoljavanje javnih potreba.

-Dažbine su prinudna davanja koje država prikuplja iz privrednih aktivnosti fizičkih i pravnih lica podvrgnutih njenom fiskalnom suverenitetu

- Javno-pravni subjekti ih stiču iz izvora (dohodak, dobit i rjeđe imovina) kojim raspolažu vandržavni entiteti pa imaju karakter fiskalnih prihoda.

-Osobine:

1. Fiskalna davanja-na osnovu fiskalnog suvereniteta države

2. Obavezna (prinudna) davanja, na osnovu zakona se ustanovljavaju, uvode i naplaćuju pod prijetnjom prinude ili sankcije

3. Bespovratna davanja

4. Ne podrazumjevaju neposrednu kontračinidbu

5. Sredstva se slivaju u budžet

6. Služe za zadovoljavanje javnih potreba

Dažbine i dažbinski sistem

- Dažbinski sistem predstavlja skup poreza, carina, taksi, doprinosa i drugih javnih prihoda dažbinskog karaktera koji su uvedeni u jednoj zemlji.
- Javne prihode možemo podijeliti:
  - fiskaliteti (porezi, carine, takse)
  - Parafiskaliteti (doprinosi)
  - Naknade
  - Samodoprinos
  - Javni zajmovi
  - Ostali javni prihodi: prihodi od državne imovine, djelatnosti državnih organa,

Porezi

- ***Definicija:*** Porezi predstavljaju instrument javnih prihoda kojim država (uključujući i niže političko-teritorijalne jedinice) od subjekata pod svojom poreskom vlašću prinudno uzima novčana sredstva, bez neposredne protivusluge, u svrhu pokrivanja svojih finansijskih potreba i postizanja drugih, prvenstveno ekonomskih i socijalnih ciljeva.

Karakteristike poreza kao fiskaliteta

1. Derivativni prihodi (poreski prihodi su izvedeni kroz mehanizam sekundarne raspodjele dohotka, a ne prihodi ostvareni angažmanom države)
2. Prisilnost poreza
3. Prikupljena sredstva se koriste za finansiranje javnih rashoda
4. Odsustvo neposredne protivnagnade
5. Novčano davanje

Teorija opravdanja poreza

- 1. Teorija sile***
- 2. Teorija ekvivalencije*** (cijena za državne usluge)
- 3. Teorija žrtve:*** apsolutno jednaka žrtve,
proporcionalna
minimalna žrtva
- 4. Teorija suvereniteta***

Ciljevi oporezivanja

- **1. Fiskalni:** formiranje sredstava za zadovoljenje javnih interesa.
- Ekstrafiskalni ciljevi:
- **2. Ekonomski ciljevi:** (stabilizaciona i razvojna funkcija) Usmjereni na podsticajno dejstvo poreza u ostvarivanju makroekonomskih (stabilnost cijena, zaposlenost, platni bilans, nivo potrošnje) i mikroekonomskih podsticaja (prestrukturiranje preduzeća).

Uravnotežen regionalni razvoj

Zaštita od spoljne konkurencije

Stimulisanje inostranih ulaganja

Stimulisanje radnog zalaganja

- 3. *Socijalno-politički ciljevi;*** (redistributivna funkcija) posredstvom vrste i visine poreskih oblika i budžetskih rashoda.
- 4. *Politički i drugi ciljevi;*** selektivno oporezivanje prema političkim prioritetima.
- 5. *Ciljevi iz oblasti kulturne, obrazovne, naučne, demografske i sličnih politika.***

Faktori modeliranja poreskog sistema

- Politički konsenzus
- Odnos snaga u društvu
- Razvijenost zemlje
- Nivo poželjnog intervencionizma
- Nivo željene socijalne sigurnosti
- Pripadnost međunarodnim organizacijama
- Razvijenost zemlje, administrativno-tehnička opremljenost
- Istorijski razvoj, tradicija, religija i sl.
- Nivo javnih potreba

Takse

- Takse podrazumjevaju javne prihode koje država i njeni organi primaju kao protivnaknadu od pojedinaca ili grupa za učinjene usluge svojih organa i ustanova.
- Potrebno je praviti terminološku razliku između pojma poreza i pojma takse.
- Ukoliko želimo ovu razliku praviti sa stanovišta javnih rashoda, onda moramo znati da li dominira javni ili privatni interes.
- Bilansno zanemarljiva novčana davanja
- Predstavlja prihod države koji se naplaćuje po teritorijalnom principu

- Taksa se naplaćuje za tzv. nematerijalne usluge od strane državnih organa, to su najčešće usluge administrativnih, carinskih ili sudskih organa.
- Privredne usluge nisu predmet taksi
- Visina takse ne odgovara visini usluge nego predstavlja svojevrsnu participaciju.
- Taksa najčešće predstavlja dobrovoljno davanje (izuzetak taksa pri registraciji motornih vozila gdje se taksa plaća bez obzira što se ne koristi nikakva usluga)

Karakteristike doprinosa

1. javni prihodi sa protivnaknadom,
2. plaćaju ga samo lica koja će imati korist od njih,
3. prinudna plaćanja,
4. sredstva su namjenska,
5. Destinirana sredstva sa unaprijed utvrđenom namjenom,
6. Obavezna plaćanja samo za određeni krug korisnika,

7. Obaveza plaćanja utvrđena posebnim zakonom,
8. Finansiraju se preko posebnih autonomnih fondova,
9. Plaćaju se i na najniže zarade,
10. Može se odrediti gornji limit za plaćanje,
11. Stope su proporcionalne,
12. Osnovica je zarada ili druga naknada,
13. Nije uobičajano da postoje diferencirane olakšice.

Pojam i karakteristike carina

- Carine su oblik dažbine koja se plaća prilikom prelaska robe preko državne granice.
- Predstavljaju:
  - - obavezna davanja, - bez protivčinidbe
  - - novčana davanja - terete potrošnju,
  - - uračunavaju se u cijenu robe,
- Spadaju u: posredne fiskalitete. Imaju osnovicu, stopu, obveznika, predmet. Prikupljena sredstva se slivaju u državni budžet. Po tome su slični sa porezima.
- Osnovna razlika u odnosu na poreze iz potrošnje je u tome što su za njih primarne ektrafiskalne funkcije, razlike u administrativno-tehničkom postupku, dio prihoda od carina se usmjerava na stimulanje izvoza.

Elementi dažbina

1. Subjekti dažbina

- a) Dažbinski dužnik: svako lice koje je dužno da izvrši dugovanu radnju iz dažbinskog odnosa. Obuhvata: dažbinskog obveznika, dažbinskog destinatar, dažbinskog platca i dažbinskog jemca.
- b) Dažbinski obveznik: fizičko ili pravno lice koje je prema zakonu obavezno da plati dažbinu.
- c) Dažbinski platac: lice koje u ime i za račun dažbinskog obveznika obračunava i plaća porez.
- d) Dažbinski destinatar: lice koje po intenciji zakonodavca snosi dažbinski teret, odnosno čiju ekonomsku snagu dažbina umanjuje.
- e) Dažbinski jemac: fizičko ili pravno lice koje na osnovu zakona odgovara za obaveze dažbinskog obveznika (porez na lična primanja, na prihode od poljoprivrede, preuzimanje obaveza kod statusnih promjena)

2. Dažbinski povjerilac

- Država na svim nivoim vlasti
- Raspodjela fiskalnog suvereniteta dovodi do pojave dvostrukog oporezivanja i fenomena sličnih dvostrukom oporezivanju
- Dvostruko (pravno) oporezivanje: isti obveznik u istom periodu, na isti poreski objekat , plati isti porez dvjema ili više vlasti istog ranga.
- Fenomeni slični dvostrukom (pravnom) oporezivanju su i: nadoporezivanje, kumuliranje poreza i dvostruko ekonomsko oporezivanje.

- 3. Dažbinski izvor: Dio ekonomske snage iz koga se plaća dažbina. Može biti prihod, dohodak, dobit ili , izuzetno rijetko, imovina.

Dažbinska sposobnost označava ekonomsku mogućnost obveznika da snosi dažbinu.

4. Predmet dažbina (objekat dažbina): manifestacija ekonomske snage koja pruža osnov da se uvede neka dažbina. U zavisnosti od osobina poreskog sistema to mogu biti dohodak, dobit, prihodi, potrošnja, imovina a ponekad i sama egzistencija poreskog obveznika. Predmet i izvor dažbina mogu a ne moraju da se podudaraju.

5. Dažbinska osnovica

- Predstavlja u novcu iskazanu vrijednost dažbinskog predmeta, odnosno dažbinskog objekta.

Vrste: *stvarna*, utvrđuje se na osnovu vjerodostojnih činjenica o poreskom objektu. Zahtijeva vođenje odgovarajućih evidencija i usku saradnju sa poreskim organom

paušalna: pretpostavljena na osnovu samo nekih, raspoloživih elemenata koji indiciraju na postojanje ekonomske snage *obveznika*.

Metodi utvrđivanja:

a) *indicijarni*-na osnovu spoljnih manifestacija ekonomske snage,

b) *Direktni*- obveznik je dužan da vodi odgovarajuće evidencije i sam prijavi porez (metod dažbinske prijave)

c) *službeni*- koriste ga nadležni organi kad obveznik sam ne podnese prijavu ili nadležni organ sumnja u njenu vjerodostojnost. U ovom slučaju se može koristiti i dokumentacija trećih lica.

d) *indirektni*- osnovica se utvrđuje na osnovu podataka koje službenom organu dostavlja treće lice koje je na to obavezano zakonom npr.banka.

e) *Metod partifikacije*- poređenje sa drugim sličnim subjektima

6. Poreska stopa

- Poreska stopa predstavlja iznos dažbine u odnosu na dažbinsku osnovicu. Može biti određena u procentu (ad valorem) ili u apsolutnom iznosu (specifična).
- Vrste stopa:
  - Proporcionalna: ne mijenja se bez obzira na visinu poreske osnovice
  - Progresivna: poreska stopa raste kako raste poreska osnovica
  - Regresivna: stopa se smanjuje sa porastom osnovice

7. Osolobođenja i olakšice

- Načelo opštosti vs. pravičnost u oporezivanju

1. Dažbinske olakšice-skup ustupaka koje država pruža dažbinskim obveznicima kako bi se njihov teret umanjio.

Mogu biti u odnosu na:

- Dažbinskog obveznika; dovodi do djelimičnog ili potpunog oslobođenja odnosno odlaganja dažbinske obaveze (novoosnovana preduzeća, preduzeća sa stranim kapitalom, ratni-vojni invalidi, određene kategorije prihoda i sl)
- Dažbinsku osnovicu; određeni djelovi ekonomske snage se izuzimaju od oporezivanja ili se osnovica umanjuje po zakonom propisanim osnovama (neoporezivanje dividendi, prihoda od poljoprivrede i sl)
- Primjenjenu stopu; u zavisnosti od ciljeva fiskalne politike može se za određene kategorije obveznika ili na određene prihode primjeniti niža poreska stopa (oporezivanje supružnika, porodica sa djecom, ublažavanje dvostrukog ekonomskog oporezivanja kod dividendi)
- Iznos obračunate dažbine (poreski kredit); priznavanje plaćenih akontacija, socijalno-politički razlozi kod porodica sa djecom, kupovina nepokretnosti za stanovanje

- Oslobođenja; predstavljaju potpuno oslobođenje od plaćanja obaveze.
- Razlozi:
  - socijalni; pojedinci koji ostvaruju prihode ispod egzistencijalnog minimuma, organizacije koje vrše djelatnost iz vanekonomske razloga
  - Politički; međunarodne organizacije, zaposleni u konzularnim i diplomatskim predstavništvima,
  - Ekonomski; podsticanje privrednog razvoja

Oslobođenja i olakšice je teško primjeniti kod posrednih poreza jer po svojoj prirodi ne uvažavaju ekonomsku snagu poreskog obveznika.